

08/12/2008

לכבוד
פרופסור דני לויתן, רקטור אוניברסיטת תל-אביב
כאן

הנדון: מכתב גלוי בנושא זכות האדם לחופש ההתארגנות

קראתי את כתבתה של רות סיני בעיתון הארץ מהיום ולא האמנתי שהעלילה שהכתבה מתארת אכן התרחשה באוניברסיטת תל-אביב, באוניברסיטה שלי, באוניברסיטה שאני תמיד הייתי גאה להימנות על חברי הסגל שלה. אני מתכוונת לכתבה שעסקה בייצוג עובדי מכון דוידסון על ידי הקליניקה של הפקולטה למשפטים. בעקבות הכתבה ראיתי לנכון לערוך כמה בירורים על מנת לוודא שמה שנכתב בעיתון אכן משקף את המציאות. לדאבוני, הבירור העציבני עוד יותר. התחורר לי, כי לא זו בלבד שמה שנכתב בעיתון אכן משקף את העובדות לאשורן, אלא שהכתבה תארה רק מקצת ממכלול ההתרחשויות בנושא. כחברה בפקולטה למשפטים, ובמיוחד ככלת פרס ישראל בחקר משפט העבודה, אני לא יכולה להחשות בשעה זו. שתיקתי בנסיבות אלה עלולה להתפרש חלילה כהסכמה בדיעבד להתנהלות האוניברסיטאית. אני כותבת מכתב זה מאחר ואני חולקת נמרצות ומוחה כנגד העמדות שנקטה האוניברסיטה בהנהגתך כרקטור. אני רוצה להניח שהעמדות שנקטת נובעות מהעובדה שכפרופסור, הבא מהצד המזרחי של הקמפוס, אינך מודע למשמעות של הזכות לחופש התארגנות במכלול זכויות האדם האוניברסאליות ובמערך העקרונות שעליהם מושתתת מערכת הלימודים בפקולטה למשפטים. אני כותבת את המכתב בתקווה שאולי, הארת עיניך בסוגיה, תחולל את הנס ותגרום לשינוי גישתך בנסיבות. למעשה יש בידי שלוש השגות ואלה הן:

ראשית, אני מלינה על כך שבצעד חסר תקדים הורית לקליניקה המשפטית הפועלת במסגרת הפקולטה למשפטים להפסיק לייצג עובדים שמימשו את זכות האדם האוניברסאלית שלהם לחופש התארגנות על מנת לשפר את תנאי העסקתם. לידיעתך, מערכת המחקר וההוראה בפקולטה למשפטים מושתתת, בין היתר, על העיקרון הדמוקרטי של כיבוד והבטחת זכויות האדם האוניברסאליות ובמיוחד זכויות האדם המוכרות כזכויות יסוד חוקתיות במשפט הישראלי. במסגרת החינוך המשפטי הפקולטה משתדלת להעמיק את מחויבותם של הסטודנטים למשטר הדמוקרטי שמשמעותו בהקשר זה הינה מחויבות להבטחת זכויות האדם וזכויות היסוד החוקיות המעוגנות במשפט הישראלי. הקליניקה מהווה מעבדה מעולה במסגרתה הסטודנטים לומדים איך להפוך את הרעיון הערטילאי של זכויות האדם למציאות ממומשת. אין צורך להכביר מלים שציות להוראה שלך מצוי בסתירה מוחלטת לכל האמור לעיל. כאמור, הדבר היחידי שאני יכולה לומר להגנתך, בנסיבות, הוא שאתה אינך מודע למשמעות המיוחדת הניתנת בעולם המשפט לזכותם של העובדים לחופש ההתארגנות. על כן הרשה לי להבהיר לך בשורות הבאות מקצת מהמשמעות של זכות זו של העובדים.

האדם הוא יצור חברתי החובר עם אחרים להגשמת יעדים משותפים. הבטחת הזכות לחופש ההתארגנות משרתת את האינטרסים של הפרט בכך שהיא מאפשרת לו להגשים את צרכיו, את נטיותיו ואת שאיפותיו בדרך יעילה ואפקטיבית. מנקודת מוצא זו נוטים לומר, כי הזכות לחופש ההתארגנות מוקנית לפרט כדי להרחיב את חירותו

האישית. מכאן, שהחיוניות שבהבטחת הזכות לחופש ההתארגנות אינה נופלת בחשיבותה מהחיוניות שבהבטחת חירותו האישית של האדם. הבטחת הזכות לחופש ההתארגנות נועדה להעמקת שיתופו של הפרט בתהליך הדמוקרטי. ההתארגנות מקנה "קול" למי שכפרטים קולם לא נשמע במסגרת הממוסדת המקובלת, וכך היא מאפשרת לחבריה להיות שותפים בעיצוב המדיניות בתחומי החיים השונים. חופש ההתארגנות היה מאז ומתמיד אבן יסוד בהבטחת חירויות הפרט האזרחיות, הפוליטיות, החברתיות והכלכליות כאחד. אך בעידן הבר-תעשייתי הוא קיבל משנה חשיבות. בעידן זה, המאופיין במורכבות הולכת וגוברת של החברה המודרנית, נשחק כוחו של הפרט בידי ממסדים כוחניים וארגונים רבי-עצמה, ואין לו כמעט משקל אלא אם הוא משתף פעולה עם חבריו. כך נעשה חופש ההתארגנות תנאי חיוני להבטחת החופש הכלכלי והחברתי של כל אזרח במדינה, ובמיוחד בתחום העבודה. בלעדיו, נבצר מהעובדים להבטיח, להם ולבני משפחותיהם, את קיומם בכבוד אנושי. זכותם של העובדים לחופש ההתארגנות הוכרה כזכות אדם אוניברסאלית במישור הבין-לאומי במסגרת אמנות בין-לאומיות שגובשו באו"ם ובארגון העבודה הבין-לאומי כאחד. הזכות לחופש ההתארגנות של העובדים היא אחת הזכויות היחידות שזכתה להכרה גם כזכות אדם אזרחית פוליטית וגם כזכות אדם חברתית. זאת, משום שרצו להבטיח את חופש ההתארגנות של העובדים במרב מדינות העולם. זכותם של העובדים לחופש ההתארגנות הוכרה בפסיקה כזכות יסוד חברתית המחייבת במשפט הישראלי. מכאן, שהקליניקה של הפקולטה למשפטים, בייצגה את עובדי מכון דוידסון, או עובדים אחרים, מממשת למעשה את זכות האדם האוניברסאלית לחופש ההתארגנות. בכך, היא תורמת להליך הדמוקרטי של החברה הישראלית. בתוקף כך יש לברך את הקליניקה של הפקולטה למשפטים על תרומתה החברתית המשמעותית, לציינה לשבח, ולא להלין עליה. בתוקף כך הייתי מצפה שתדחה על הסף את מכתבו של פרופסור חיים הררי יו"ר מכון דוידסון, ובתשובתך למכתבו תגבה את פעולתה הברוכה של הקליניקה.

שנית, אני מלינה על כך שאסרת על הקליניקה של הפקולטה למשפטים לייצג תובעים כנגד האוניברסיטה שלנו, וכנגד גופים, מוסדות או אישים הקשורים לאוניברסיטה או לכל מי שקשור במישרין או בעקיפין לאוניברסיטת תל-אביב. אני מלינה על כך שאסרת על הקליניקה לייצג תובעים כנגד שש האוניברסיטות המוכרות בישראל, או תובעים הקשורים במישרין או בעקיפין למכונים, מוסדות וגופים אחרים הקשורים לאוניברסיטאות אלה. ולאחרונה התברר שמערכת האיסורים התרחבה וכוללת גם גופים נוספים כגון האוניברסיטה הפתוחה. התחוור לי כי הורית לקליניקה המשפטית להפסיק לייצג את עובדי האוניברסיטה הפתוחה, שאף הם בעקבות מימוש זכותם לחופש ההתארגנות הצטרפו לארגון עובדים ומבקשים לשפר בדרך זו את תנאי העסקתם. אינני מקבלת כלל ועיקר את תפישתך זו. העובדה שהקליניקה פועלת במסגרת הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל-אביב מטילה, אם בכלל, חובת נאמנות כלפי אוניברסיטת תל-אביב וכנגדה בלבד. העובדה שהקליניקה פועלת במסגרת אוניברסיטת תל-אביב איננה מטילה כל חובת נאמנות כלפי מוסדות וגופים חוץ אוניברסיטאיים, בין אם הם אוניברסיטאות אחרות ובין אם הם גופים הקשורים לאוניברסיטאות אלה. מכאן שאין לקליניקה המשפטית כל חובת נאמנות כלפי האוניברסיטה הפתוחה או כלפי מכון דוידסון. יתרה מזאת, למיטב הבנתי במקרים חריגים יכולה הקליניקה אף לייצג עובדים כנגד אוניברסיטת תל-אביב. כגון למשל, הקליניקה יכולה לייצג עובד אוניברסיטה שמתנכלים לו עקב חשיפת שחיתות. הוא הדין כשמדובר בעובד אוניברסיטה שנחשף להטרדה מינית. לעניות דעתי מותר לקליניקה לייצג את העובד המוטרד בנסיבות.

שלישית, אני קובלת על כך שאתה כרקטור, האמור להיות המנהיג האקדמי שלנו, בקדנציה זו, דרשת מהקליניקה המשפטית להפסיק לייצג עובדים המועסקים כמדריכים בגן המדע של מכון דוידסון. לדעתי, בהוראה זו התערבת במערך ההוראה והיישום המעשי של העקרונות האקדמיים שאנחנו מלמדים בפקולטה למשפטים. נראה לי כי בדרך זאת פגעת בחופש האקדמי. אני לא רואה כל הבדל בין מצב שבו היית מורה לי שלא לכתוב מאמר על יישום חופש ההתארגנות במכון דוידסון, לבין ההוראה שנתת לקליניקה להפסיק את הייצוג של עובדי המכון האמור. בשני המקרים המדובר בפגיעה בחופש האקדמי. הדברים מדברים בעד עצמם ואני לא רואה צורך להכביר מילים בנדון.

לבסוף, אני רוצה לציין שאני גאה בחברי הפקולטה שלי, במיוחד בפרופסור חנוך דגן דיקן הפקולטה למשפטים, בפרופסור גיא מונדלק המלווה האקדמי של הקליניקה החברתית ובד"ר נטע זיו מנהלת הקליניקות - שהגנו בחירוף נפש על העקרונות שאנחנו מאמינים בהם, וזאת על אף מערכת הלחצים שהופעלה עליהם. אני מתברכת בכך שהפקולטה למשפטים, הבהירה, שלא תאפשר ללחצים מסוג זה להשפיע על עבודת הקליניקה בפרט והקליניקות בכלל. כך היה בעניין גן המדע במכון ויצמן וכך גם בעניין האוניברסיטה הפתוחה. יחד עם זאת, במאמר מוסגר, שאני מעריכה את העושים במלאכה בפקולטה על שהיה להם כוח נפשי להתעלות מעל לכל ולהחליט בנסיבות שנוצרו - מתוך דאגה כנה לטובת הלקוח - להעביר את הטיפול בתיק עובדי מכון דוידסון לעורכת הדין אורנה לין. הם גרסו, ובצדק, שהמשך הייצוג על ידי הקליניקה עלול להסיט את העימות בתיק מהנושא עצמו - שהוא הבטחת תנאי העסקתם של העובדים - למלחמה של הרקטור וראשי אוניברסיטאות אחרים בקליניקה המשפטית. מצב שהיה גורם נזק לעניינים של העובדים.

אני חוששת שכתובת מכתב זה עלולה לפגוע בידידות רבת שנים בינינו. אבל, כפי שאמרתי בפתח מכתבי אינני יכולה להחשות בנסיבות שנוצרו.

בברכה

פרופסור (אמריטוס) רות בן ישראל

העתקים:

פרופסור צבי גליל, נשיא אוניברסיטת תל-אביב
פרופסור חגית מסר ירון, נשיאת האוניברסיטה הפתוחה
פרופסור חיים הררי, יו"ר מכון דוידסון
פרופסור גיא מונדלק, הפקולטה למשפטים
ד"ר נטע זיו, מנהלת הקליניקות בפקולטה למשפטים
חברי מועצת הפקולטה למשפטים
חברי הסנט הקטן, אוניברסיטת תל-אביב